

РОЗДІЛ II

Культура видання: типологічна та формально-змістова специфіка

УДК 655.413:050

Л. Й. Дмитрів – кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри видавничої справи та редагування Української академії друкарства (м. Львів)

Фаховий часопис як тип видання у сучасних засобах масової інформації

Роботу виконано на кафедрі видавничої справи та редагування УАД

Здійснено дослідження типології сучасних фахових часописів як засобів налагодження наукової комунікації. Розглянуто питання фаховості періодичного видання.

Ключові слова: науковий часопис, фаховість, фаховий часопис, електронне фахове видання, наукова комунікація.

Дмитрив Л. И. Профессиональный журнал как тип издания в современных средствах массовой информации. Выполнено исследование типологии современных профессиональных журналов как средств налаживания научной коммуникации. Рассмотрено вопрос профессиональности периодического издания.

Ключевые слова: научный журнал, профессиональность, профессиональный журнал, электронное профессиональное издание, научная коммуникация.

Dmytriv L. I. The Professional Journal in the Modern Mass Media. The article considers the investigation of types of modern professional journals as a mean of scientific communication. The question of professionalism of the journal is examined.

Key words: scientific journal, professionalism, professional journal, electronic professional edition, scientific communication.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах науково-технічної революції динамічний розвиток наукових комунікацій, взаємодія їх елементів за допомогою сучасних засобів масової інформації загалом та редакційної підсистеми засобів масової інформації як організатора комунікативної функції зокрема, участь їх у міждержавних проектах та програмах для формування нового знання є показниками прогресу кожної держави. Засоби масової інформації – власне наукові періодичні видання як основне джерело інформації для внутрішньонаукового спілкування (з кінця ХХ ст. – і в електронній формі) – забезпечують «спадкоємність та тяглість наукового знання, відтворення теоретичного освоєння світу, можливість вивчення методів наукового дослідження дійсності» [3, 198], формують громадську думку та науковий світогляд у суспільстві.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Постійне збільшення кількості наукових часописів з усіх галузей знань, подекуди аналогічних за тематичним спрямуванням (станом на 2005 р. в Україні налічувалося понад 130 часописів лише з фізики; за інформацією Вищої атестаційної комісії України (ВАК), станом на 06.10.2010 р. перелік друкованих наукових фахових видань зі всіх галузей знань налічує 1416 назв), призвело до втрати читачами можливості орієнтуватися в масиві наукової літератури та їх меншого читання. За цих умов наукові часописи потребують систематизації, адже їх єдиної типології і досі не існує, що зумовлено і постійним розвитком науки та виявленням нових чинників, які визначають та вирізняють часописи з-поміж інших, і змінами соціальних функцій часописів та новими методами досліджень читачської аудиторії.

Основною типоформувальною ознакою наукових часописів, що згадується у працях усіх дослідників преси, є їх цільове призначення, яке визначає мету наукових видань та «допомагає керувати науковими потоками ... скеровувати у необхідне русло виділені на наукові дослідження кошти» [5, 27], подальший вплив на споживача з метою формування його світогляду, передбачає сферу розповсюдження наукового часопису в суспільстві. За цією ознакою, особливостями організації і викладу матеріалу до наукових часописів, поруч з іншими, належать фахові (вузькоспеціальні або професійні), які являють собою найдрібніший, «точковий» різновид спеціальної преси, спрямований на виконання тих же функцій, які притаманні науковим часописам, проте із суттєво звуженою орієнтацією на читацькі групи.

В українських та російських наукових джерелах власне фахові часописи як тип видання малодосліджені. Немає вказівки на них і в державних стандартах, що є причиною хибного розуміння поняття *фаховість часопису* ще на етапі формування його видавничої концепції і, як наслідок, появи періодичних видань, несумісних за типологічними ознаками. Існує небагато розвідок на цю тему вченого А. Аكوпова, котрий наголошує, що фахові часописи – це найбільш численний вид спеціальних часописів, які відображають практичну діяльність і перспективи розвитку всіх галузей народного господарства, економіки, культури, та призначені для фахівців. Він розділяє їх на теоретичні, практичні та масові [1]. Досліджуючи фахові часописи як тип видання, Г. Ключковська наголошує, що фахове видання «призначене для фахівців різних професій певної галузі і різних кваліфікаційних рівнів, а також людей, зацікавлених проблематикою та функціонуванням цієї галузі» [4, 98], тобто фахівців і фахівців-суміжників, які перебувають в одній науковій сфері та можуть послуговуватися виданням у своїй практичній діяльності чи з метою наукової комунікації. Таким чином, вона продовжує визначення А. Аكوпова, згідно з яким фахові масові часописи призначені для широкого кола працівників, що обслуговують певну галузь. Конкретизує дане визначення Д. Мурзін, на думку якого фахові часописи «як правило, охоплюють не тільки всі сторони самої професії, але й всі сторони життя в професії» [6, 73]. Питання професійності фахових часописів піднімає А. Судин, зазначаючи, що визначальними ознаками фахових часописів є і наявність вузької тематичної спрямованості, і високопрофесійність, статус якої «визначається інтересом до видання з боку читача, рейтингом самого видання і окремих його публікацій, які привертають до себе увагу і мають застосування» [7, 10–11].

Просте та влучне визначення фахових часописів як типу видання, яким доцільно послуговуватися сьогодні, було сформульовано американськими дослідниками масової комунікації у 1980-х роках. Згідно з ним, фаховий часопис – той, що написаний фахівцями для фахівців. Окремо потрібно згадати й класифікацію Дж. Айсей про три види науковості наукової літератури, яку можна застосувати і до періодичних видань: «а) власне наукова книга, призначена для суто академічної аудиторії; б) наукова література для ширшого кола фахівців... для зацікавленого читання насамперед “академічної публіки”, а також фахівців-“суміжників”; популярна наукова література для зацікавленої публіки» [3, 211]. При цьому класифікація Дж. Айсей щодо читацького призначення наукових книг та часописів за групами фахівців, читачів-суміжників і читачів-дистанційників чітко доповнює класифікацію наукових часописів А. Аكوпова за цільовим призначенням. Таким чином, часописами для фахівців стають академічні, у той час як вузівські та галузеві призначені і для читачів-суміжників, і для читачів-дистанційників.

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій та входженням інтернету в повсякденне життя більшої частини населення України, нагальною потребою розширення фахових часописів позадрукованих форм є створення електронних фахових часописів. Інтегруючись у світовий інформаційний простір, саме вони здатні підтримувати наукову комунікацію та обмін спеціальною інформацією, для них «не потрібні ні папір, ні друкарні, ні приміщення для зберігання...» [2]. Власне інтернет уможливорює миттєву передачу інформації в будь-яку точку планети і двосторонній зв'язок видавця з авторами, дописувачами, читачами, які зацікавлені в галузі за родом своєї професійної діяльності, отримання відгуків у режимі он-лайн.

Відповідно до «Положення про електронні наукові фахові видання» від 30. 09. 2004 № 768/431/547, електронне наукове фахове видання – документ, інформація в якому представлена у формі електронних даних, що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, призначений для поширення в незмінному вигляді, має вихідні відомості та включений до затверджених ВАК України переліків наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття

наукових ступенів доктора та кандидата наук і на які можна посилатися в наукових статтях та дисертаціях.

Висновки. Станом на 01. 07. 2010 р. перелік власне електронних наукових фахових видань України, які не мають друкованих аналогів, налічує 31 назву, що, безумовно, є достатньо низьким, однак, зважаючи на постійне зростання кількості інтернет-користувачів та удосконалення можливостей комп'ютерного забезпечення, сподіваємось, тимчасовим показником розвитку наукової комунікації. Із переліку електронних фахових видань найкраще представлений сектор економіки та юриспруденції, частково висвітлюються питання політики, освіти та медицини, проте немає жодного видання, присвяченого видавничій справі, журналістиці загалом та медіа зокрема, прикладним соціально-комунікаційним технологіям. Адже саме вони необхідні для «розбудови Інформаційного Суспільства, а відтак Суспільства Знань, особливо актуальними для України, яка потребує інтелектуального забезпечення у всіх сферах життя людини» [8]. Україні, як країні з високим науковим потенціалом, потрібно якомога ширше представити свої здобутки у світовому медіа-просторі, включати періодичні видання до світових каталогів Ulrich's International Periodical Directory, SpringerLink, Oxford Journals, Benn's Media Directory, Magazines for Libraries, Project MUSE та багатьох інших для налагодження співпраці у міжнародному науковому співтоваристві.

Список використаної літератури

1. Акопов А. Некоторые вопросы журналистики: история, теория, проблемы (публикации разных лет) / А. Акопов. – Ростов н/Д : Терра, 2002.
2. Демченко О. Українська наука : чорна дірка в потоках інформації [Текст] / О. Демченко // Дзеркало тижня. – 2005. – № 17 (554).
3. Зелінська Н. В. Наукове книговидання в Україні : історія та сучасний стан : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / Н. В. Зелінська. – Львів : Світ, 2002. – 268 с.
4. Ключковська Г. До проблеми становлення типу сучасного «навколкнижкового» фахового видання (на прикладі українських газет) [Текст] / Г. Ключковська // Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства : зб. наук. пр. каф. вид. справи і редагування УАД Вип. 2. / відп. ред. Н. В. Зелінська. – Львів : Фенікс, 1998. – С. 97–101.
5. Князева С. А. Новый взгляд на типологию : опыт анализа переводной периодики 1999 года [Текст] / С. А. Князева // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10 : Журналистика. – 2000. – № 2. – С. 19–34.
6. Мурзин Д. А. Очерк типологии деловой прессы [Текст] / Д. А. Мурзин // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10 : Журналистика. – 2003. – № 2. – С. 64–75.
7. Судин А. Фаховість періодичного видання. І що воно таке [Текст] / А. Судин // Палітра друку. – 2004. – № 1. – С. 7–11.
8. Ярошенко Т. Наукові комунікації 21 століття: наукові ресурси для науки та освіти України (реалізація проекту INTAS) / Т. Ярошенко // Наукові праці : наук.-метод. журн. МДГУ ім. П. Могили. – 2006. – С. 148–154.

УДК 007:304:655 (7.038.532)

Г. Б. Листвак – аспірант Української академії
друкарства (м. Львів)

Парадокси видавничої культури «книг художника»

*Роботу виконано на кафедрі видавничої справи
та редагування УАД*

Розглянуто основні суперечності в практичному застосуванні концепції культури книги для незвичайних видань. Наведено приклади видозміни критеріїв видавничої культури при створенні та публікації «книг художника».

Ключові слова: «книга художника», видавнича культура, мистецтво книги, видання, критерії.

Листвак Г. Б. Парадокси издательской культуры «книг художника». Рассматриваются основные несоответствия в практическом применении концепции культуры книги для необычных изданий. Наводятся примеры изменения критериев издательской культуры при создании и публикации «книг художника».

Ключевые слова: «книга художника», издательская культура, искусство книги, издание, критерии.